

Rwanda: de víctima del colonialisme i odi europeu a la vanguardia tecnològica a Àfrica

Aquest mes es compleixen 30 anys del genocidi a Rwanda, una matança que es va cobrar la vida de milers de persones i que va deixar al país africà sumit en una situació de pobresa i difícil convivència. Tot i així, Rwanda ha evolucionat molt des de llavors i espera continuar fent-ho en apostar per la tecnologia i el progrés.

El passat colonial de Rwanda i la matança ètnica

Aquest 2024 marca el 30 aniversari del genocidi ètnic que va tenir lloc a Rwanda, una de les majors matances de la història recent. Els fets esdevinguts entre abril i juliol de 1994 van ser una tragèdia a nivell humanitari, amb una xifra aproximada de 800.000 morts i entre 100.000 i 250.000 dones víctimes de violència sexual. Per a entendre els motius darrere del genocidi és necessari remuntar-nos a principis del segle XX i els últims dies del colonialisme europeu.

Després del final de la Primera Guerra Mundial, la Societat de Nacions va posar a càrrec de Bèlgica dues antigues colònies alemanyes, Rwanda i Burundi. Els belgues van pensar que governar seria una tasca més senzilla segmentant la societat ruandesa, però aquesta segmentació social no era més que una segmentació racial i ètnica que posteriorment va acabar derivant en la matança de pràcticament la totalitat del poble tutsi.

La majoria de la població ruandesa es divideix entre hutus i tutsis, sent els primers el sector





més majoritari de la població. Els colonitzadors belgues, en la seva majoria relacionats amb l'Església Catòlica, volien canviar l'ordre social de Rwanda argumentant que els tutsis eren una raça superior als hutus, i per tant més aptes per a governar, tot sobre la base de motius racistes. Els belgues van arribar a implementar cartilles d'identificació en la qual figurava a quina ètnia pertanyia cada ruandès, i segons un cens realitzat a principis dels anys 30 gairebé el 85% de la població era hutu i un 15% tutsi. Els colonitzadors van aplicar polítiques racistes que feien molt complicades les relacions entre la població, ja que els hutus sofrien discriminació a causa de l'administració que havia instaurat Bèlgica i quedaven totalment relegats de qualsevol activitat política. El període comprès entre 1920 i 1962, anys en què la nació belga va administrar Rwanda, va estar marcat per molts conflictes a nivell intern, cada vegada més freqüents a causa de la presa de consciència per part de l'ètnia hutu de la situació en la qual es trobaven. En la dècada dels 50 va sorgir un corrent anti colonitzador a Àfrica i els primers moviments democràtics, i aquesta vegada els belgues van optar per la creació d'una nova elit política hutu, que en comptes de projectar el seu ressentiment contra els colonitzadors ho va fer contra els tutsis. Arran d'això, els enfrontaments entre les diferents faccions es van intensificar, deixant milers de cadàvers al seu pas i provocant l'exili d'altres milers de tutsis a països veïns, com Burundi o Uganda.

Degut l'insostenible de la situació, en 1961 es van celebrar eleccions supervisades per les Nacions Unides en les quals els hutus van guanyar per majoria, i l'1 de juliol de 1962 va ser declarada la independència de Rwanda, amb el Partit Parmehutu ostentant el poder.

El conflicte entre hutus i tutsis no es va detenir i en 1990 va tenir lloc una guerra civil en la qual Rwanda va ser envaïda per milícies tutsis provinents d'Uganda. Malgrat aconseguir un alto-el-foc en 1993 gràcies als Acords de Arusha, que marcaven la retirada de tropes europees del país africà i el retorn dels exiliats tutsis, el sentiment anti-tutsi no va desaparèixer i els radicals hutus advertien a la població que en cas de no exterminar als tutsis acabarien tornant a la situació discriminatòria en la qual es trobaven en l'època colonial.

El desencadenant del genocidi va ser un atemptat el dia 6 d'abril de 1994. Els presidents Juvénal Habyarimana i Cyprien Ntaryamira, de Rwanda i Burundi respectivament, van morir després de ser abatut l'avió en el qual viatjaven. Tots dos pertanyien a l'ètnia hutu. L'autoria d'aquest atemptat és qüestionable, encara que s'apunta al fet que els qui ho van perpetrar van ser els rebels tutsis o els radicals hutus. Aquests últims no van dubtar a aplicar la seva pròpia sentència culpant als tutsis de l'atemptat, i arran d'aquest, els radicals hutus es van fer amb el poder i van assassinar a la primera ministra Agathe Uwilingiyimana així com diversos casos blaus de les Nacions Unides que l'escortaven.



L'endemà de produir-se l'atemptat va començar la matança contra l'ètnia tutsi i contra els hutus moderats. Durant els tres mesos en què es va allargar el genocidi, els radicals hutus van arrossegar a la bogeria a la majoria de la població, portant-los a acabar amb, aproximadament, un 70% del total de tutsis que hi havia a Rwanda. A més de perpetrar-se milers d'assassinats, les violacions també van estar a l'ordre del dia, sofrint milers de dones violència sexual.

El 18 de juliol de 1994 es va aconseguir posar fi a la guerra i al genocidi gràcies a que el Front Patriòtic Ruandès va aconseguir el poder militar del territori gràcies a l'ajuda humanitària internacional i van manar als rebels hutus a l'exili. El FPR va formar un govern amb Pasteur Bizimungu, de l'ètnia hutu, com a president i Paul Kagame, dels tutsi, com a vicepresident, tractant d'aconseguir la conciliació entre totes dues ètnies.

El genocidi de Rwanda és un dels majors fracassos de les Nacions Unides. La UNAMIR (Missió d'Assistència de les Nacions Unides a Rwanda) no sols no va ser capaç de preveure la matança sinó que, per decisió del Consell de Seguretat, va veure reduït el nombre d'integrants de la Missió de 2000 a tan sols 270 després de conèixer-se en 1994 l'assassinat de la primera ministra ruandesa i els soldats belgues que tenien com a missió escortar-la. Més tard, quan es va tenir constància de la magnitud del genocidi, el Consell de Seguretat va autoritzar l'enviament de 5500 soldats de les Nacions

Unides però la matança ja s'havia cobrat molts milers de vides.

L'evolució de Rwanda després de la guerra.

Després d'una de les majors tragèdies de la història recent de la humanitat, Rwanda va haver de dur a terme una reconstrucció del país, tasca gens senzilla donades les circumstàncies. La massacre perpetrada al país va deixar moltes ferides obertes, en tots els sentits. No obstant això, gràcies al FPR es va poder avançar en termes de reconciliació i progrés.

Després de la guerra, es van adoptar moltes mesures per canviar el rumb de la nació. Es van establir tribunals per jutjar als instigadors i perpetradors del genocidi, no sols a nivell nacional sinó també internacional mitjançant el Tribunal Penal Internacional per a Rwanda, creat al novembre de 1994 pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides. A nivell social i polític també es van fer grans esforços: la implementació de reformes destinades a promoure una major estabilitat i participació democràtica, així com la promoció de l'educació, serveis mèdics i en matèria de drets humans són prova d'això.

En el pla econòmic, Rwanda ha estat històricament un país majorment agrari, amb gran part de la població emprada en aquest sector. Després del genocidi de 1994 el país va quedar molt desestabilitzat i els índexs de pobresa van augmentar significativament, repel·lint la inversió estrangera i complicant



molt l'entrada de capital extern en la nació. Malgrat la difícil situació de finals dels anys 90, en la primera dècada dels 2000 Rwanda va començar a experimentar un considerable creixement econòmic amb un augment entorn del 5-10% anual del PIB. Aquest creixement va venir donat per diversos factors, entre els quals es troben les reformes econòmiques i polítiques impulsades pel govern. Aquestes millores han portat a una major estabilitat macroeconòmica —que al seu torn ha derivat en un augment de la inversió estrangera— i, sobretot, a una diversificació de l'economia.

El desenvolupament econòmic de Rwanda en les últimes dècades ha estat notable, tal com ens indiquen les dades econòmiques. El PIB per càpita de la nació africana ha passat de ser poc més de 200 euros a la fi dels anys 90 a situar-se les últimes dades en 939. Malgrat ser una xifra molt allunyada dels llocs més alts de la llista (Rwanda es situa en el lloc 171) indica el creixement que està experimentant l'economia del país.

Rwanda és un país petit, sense costa i amb pocs recursos naturals. L'agricultura és un dels sectors principals de l'economia i una gran part de la població es dedica a aquestes labors, com es deia prèviament. De totes maneres, en els últims anys s'ha apostat per la inversió i el desenvolupament d'altres sectors, com la indústria —que ha aconseguit xifres pròximes al 20% del PIB— o el sector energètic, però especialment el sector serveis. El turisme, després de la complicada situació que

travessava la nació en la dècada dels 90, s'ha tornat una de les principals fonts d'ingrés de Rwanda. Així mateix, el sector tecnològic ha cobrat molta força ja que s'està apostat per la inversió en aquesta matèria. L'objectiu és transformar una societat majorment agrària en el Silicon Valley africà. Des que Paul Kagame va arribar al poder, s'ha centrat en polítiques que impulsen el desenvolupament del sector de la comunicació i la informació, a través d'inversions en infraestructura o un major accés a internet i, en general, a la tecnologia (telèfons mòbils, ordinadors, etc.).

El creixement de l'economia de Rwanda està sent considerable i accelerat, i s'està portant a terme en sectors de futur, fet que diferencia al país respecte altres del mateix continent. Les dades econòmiques han millorat molt però encara queda treball per fer, especialment en referència al capital humà i qualitat de vida, però la millora del país és més que notable. Després d'haver sofert una de les majors tragèdies humanitàries dels últims temps, Rwanda ha sabut créixer i evolucionar com a país, malgrat les cicatrius de la guerra.

Miguel García Casaus
Universitat de Barcelona



Fonts de referència:

- *Amnistia Internacional*. Ruanda: 30 años después, la justicia por los crímenes del genocidio es más urgente que nunca. 5 de abril de 2024.
<https://www.amnesty.org/es/latest/news/2024/04/rwanda-30-years-on-justice-for-genocide-crimes-more-urgent-than-ever/>
- Braekman, C. *Le Monde diplomatique en español*. La gran responsabilidad de Bélgica. Mayo de 2021. <https://mondiplo.com/la-gran-responsabilidad-de-belgica>
- *Datosmacro.com*. Ruanda: Economía y demografía 2024.
<https://datosmacro.expansion.com/paises/ruanda>
- *Datosmacro.com* PIB de Ruanda 2022. <https://datosmacro.expansion.com/pib/ruanda>
- *Documents Grans Llacs*. Aproximació històrica de Rwanda Burundi.
<https://www.solidaritat.ub.edu/observatori/esp/lagos/analisi/aproxrwanburundi.htm>
- García, D. *La Vanguardia*. Ruanda: del país del genocidio al paraíso tecnológico africano.
<https://www.lavanguardia.com/tecnologia/20150605/54432084832/ruanda-del-pais-del-genocidio-al-paraíso-tecnologico-africano.html>
- *Naciones Unidas*. Día Internacional de Reflexión sobre el Genocidio cometido en 1994 en Rwanda.
<https://www.un.org/spanish/events/rwanda/antecedentes.htm>
- Rincón, A. *France 24*. Así fueron los 100 días más oscuros en la historia de Ruanda. Abril de 2019.
<https://www.france24.com/es/20190405-genocidio-ruanda-tutsi-hutus-masacre>

Publicat per



**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de



**Generalitat
de Catalunya**